विषयः - प्रयत्नेन सर्वं साध्यम् ।

प्रभात गीतम् ।

प्रकृत्यां अनेकानि पक्षिमृगादिभिः सन्ति । यदा वयं प्रभातसमयं अधिकृत्य चिन्तयति तदा प्रथमतया कोकिलः एव अस्माकं मनं आगते । तस्य मधुरस्वरं मनस्य शरीरस्य च उन्मेषं ददाति ।

पञ्चमि वने कोकिलमेकं अवसत् । तस्य नाममेव पालिनी । तस्य पितरौ तयोः काकस्य वसत्यां उपेक्षयति । अतः सा काकस्य पुत्राणां सह एव परिपोषयति । काकः पालिनीयोः स्वपुत्रं इव एव परिपोषयति । सा कोकिलं एव, किन्तु तयोः कोकिलस्य मधुरगानं आलापयितुं न शक्नोति । सा काकः इव शब्दयति ।

यदा सा यौवनकालं प्राप्तवति, तदा तस्य शरीरे श्वेतवर्णैः बिन्दुभिः प्रत्यक्षते । काकाः तत् कोकिलः एव इति अवगच्छन्ति । अन्यानि काकः च एतत् अवगच्छति । काकसमूहस्य श्रेष्ठः पालिनीयोः एवं उक्तवान् इति -।

" त्वं काकः न। कोकिलः एव। त्वं वयोः एवं अपमानयति"
"कोकिलः! मे न। मे न। अहं काकमातायोः पुत्री एव। अहं अपि काकः भवति। श्रूयतु, अहं अपि काकः इव एव शब्दयति।" इति परिभ्रान्तेन उक्तवति पालिनी।

किन्तु काकसमूहः श्रद्धा न ददाति। ते एव "आक्रोशयन्ति गच्छतु, शीघ्रं गच्छतु। न गच्छति चेत् वयं आक्रमणं कुर्मः।"

भयेन पालिनी अगच्छत्। वृक्षस्य शाखायामेकं स्थित्वा सा अविलापयत्। बाल्यकाले सा तत् कुटुम्बस्य साकं स्थितं समये किम् सन्तोषं आसीत्? काक पितरौ प्रभाते भक्षणमन्विषय अगच्छत्। तत्समये सहोदराणां साकं अक्रीडयत्। पितरौ आहारं प्रथमं पालिनीयोः एव अदात्। रात्रिकाले माता अनेकानि कथाः अवदत्। एवं चिन्तयामास सा विलपति।

किञ्चित् समयानन्तरं सा तस्य शरीरे व्यापितं श्वेत बिन्दूनां एकं कोकिलस्य शरीरे दृष्टवति। तदा सा अवगच्छेत् सा एकं कोकिलमेव। अतः सा कोकिल समूहस्य समीपे अगच्छत्। पालिनीं दृष्ट्वा कोकिलराजः एवं –

उक्तवान् - "किम् आवश्यं पुत्रि ?" "मे अपि इथं कोकिल समूहस्य साकं वसन्तेन अनुवादं ददातु।" इति पालिन्याः शब्दं श्रुत्वा कोकिलराजः उक्तवान् सा कोकिलः न, काकः भवति इति। कारणं पालिनी काकशब्दः एव हि जानाति।

सा विषमेन अगच्छत्। किन्तु वनसभायां सा एतत् विषयं अप्रकटयत्। सर्वे एवं ~~अ~~ उक्तवन्तः "तयोः काक शब्दं अस्ति, किन्तु शरीरं नास्ति। तयोः कोकिलस्य शरीरं अस्ति, किन्तु शब्दं नास्ति। द्विपक्षिभीः सम्मिश्रं। तत् विपत्तेव। तयोः वनात् गन्तुं आक्रोशयतु वनराजा।"

एतत् श्रुत्वा वनराजा पालिनीयां प्रति दृष्टवान्। तस्य दयनीयं मुखं दृष्ट्वा सः एवं उक्तवान् "अहं तयोः वारमेकं ददाति। वारमेकस्य अन्ते सा कोकिल शब्दे गायत्। न हि चेत् जनाभिप्रायं मान्यते। अनन्तरं वनराजः पालिनीयाः समीपं आगत्य उक्तवान् इति "त्वं कोकिलं एव। तयोः कोकिल शब्दः अस्ति। परिश्रमं करोतु पुत्री। तयोः तत् साध्यमेव। वनराजस्य वचनं श्रुत्वा सा परिश्रमं आरम्भयति। ~~किं~~

दिनं पूर्णं सा कोकिल समूहस्य समीपं -

.8.

स्थित्वा तस्य शब्दं अश्रूयत । सप्तदिनस्य अन्ते तयोः गानं आलापयितुं शक्यते येत ?" इति विचिन्त्य सा विलापयति। किन्तु सा परिश्रमं न उपेक्षयत । पञ्चम दिने तस्य कण्ठे वेदनां अनुभूयते । किन्तु सा तस्य परिश्रमं न उपेक्षयति ।

सप्तमदिने वनसभायां सा मधुरमनोहरं गानं आलापयति । तत् श्रुत्वा सर्वे आश्चर्येण स्थितं । वनराजः सहर्षेण एवं उक्तवान् "परिश्रमेण सर्वं साध्यं । एतत् तस्य उदाहरणमेव । पालिनी एव अस्माकं वनस्य आस्थानगायिका ।"

एतत् श्रुत्वा सर्वे सहर्षेण पालिनीं अभिनन्दयति । पालिनी सन्तोषेन विलापयति । अनन्तरं सा सर्वे दिने वनस्य मध्ये स्थित्वा गानं आलापयत । प्रभाते कोकिलस्य मधुरं गानं श्रुत्वा एव सर्वानां दिनं आरम्भयति । तस्य स्वरमेव पञ्चमीवनस्य प्रभात गीतम् ।

"प्रयत्नेन सर्वं साध्यम् ॥"

"परिश्रमो मिताहारो भूगतौविश्वनीसुतौ ।
तावनादृत्य नैवाड़े वैद्यमन्यं समाश्रये ॥"